

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasiló avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse pise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatelj je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne.

Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Vse leto velja . . . 10—K
pol leta . . . 5—
četrt leta . . . 2:50
posamezne številke po 20 h.

Za oznanila je plačati od enostopne petit-vrste,

če se tiska enkrat . . . 14 h

" " " dvakrat . . . 12 "

" " " trikrat . . . 10 "

za nadaljna uvrščenja od petit-vrste po 8 h.

Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštnine 15 K.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Trnjeva pot ljudskošolskega učiteljstva.

Poroča državni poslanec dr. Ravnihar.

Zakon z dne 14. maja 1869, št. 62 drž. zak., odnosno zakona z dne 2. maja 1883, št. 53 drž. zak., ki ga nakratko imenujemo državni šolski zakon, ima v svojem § 55. določilo: »najmanjše prejemke, izpod katerih ne sme iti nobena šolska občina, je odmeriti tako, da učitelji in podučitelji brez ovirajočih postranskih opravil posvečajo vso svojo silo poklicu in da morejo učitelji še vzdrževati krajevnim okoliščinam primerno svojo rodbino.«

To je eno izmed razteznih določil, ki so tako priljubljena v naši zakonodaji. Preveč greši na svoj dobri smisel in pa na poštenosti ljudi. Poštenjak bo tudi sedaj veljavno besedilo § 55. razlagal tako, kakor je bil z njim zakonodajalec pošteno mislil urediti službene prejemke učiteljstva. Za normalnega človeka je čisto jasno, da ne gre morda za eksistenčni minimum in tudi ne za plačo katerega manualnega delavca, ampak za udobno preživljanje duševnega delavca in njegove rodovine. Duševnega delavca in njegove rodovine potrebščine so vse drugačne, nego one navadnega delavstva. Ne samo, da mora »stanu primerno« živeti, kakor se glasi ta fraza; poleg zadostne telesne prehranitve potrebuje še v veliko višji meri duševne hrane zase, pa tudi za svojo rodovino. Pravo mero za visokost prejemkov je torej prav lahko dobiti, zlasti če primerjamo prejemke duševnih delavcev ostalih kategorij javnega uradništva. Treba je torej le pošteno tolmačiti zakon, pa bi ne bilo treba prav nobene izpremembe na njem. Toda ravno, ker si vsi žele izpremembe § 55. v točnejši in jasnejši obliki, mi je to dokaz, da deželne uprave ne morejo ali pa nočejo pogoditi duha zakona. Še markantnejše se kaže ta neskladnost pri § 56. leg. cit., ki določa, da je uravnati pokojnine učiteljstva ter njihovih vdov in sirot po pravilih, ki veljajo za državne uradnike. Ali se je že kdaj katera deželna uprava zavedla, da ima tu naravnost slušati striktno zapoved zakona? Ali se je že temu li onemu deželnemu odboru oglasila vest, da bi poslušen jasnemu besedilu zakona — stavil predlog, ki bi v polni meri odgovarjal državnemu zakonu?

Ministrski predsednik grof Stürgkh je dejal učiteljski deputaciji, ki smo bili z njo pri njem tudi poslanci, da bi izprememba § 55. malo koristila učiteljstvu, češ, da je državni ljudskošolski zakon le takozvani okvirni zakon in da dežele razmere lahko uredi poljubno, samo da so v »okviru« zakona. S tem ni ministrski predsednik na glasil nič drugega, kakor da je državni zakon v tej točki gotovo — nezadosten. Ta konstatacija nam pa ne more in ne sme zadoščati. Obstati pred mrtvo črko zakona ter skomigniti z ramo je kaj komодно stališče, toda za vladu, ki mora čuvati nad zakoni, ki mora skrbeti za dobre zakone, tako stališče ni posebno častno. Pravilno bi bilo — če že moramo ostati pri »okvirnem« zakonu — da napravimo ta okvir tako ozek, da nobena druga razlaga, ki bi ne odgovarjala pravilno zamišljenemu smislu zakona, ne bo mogoča; ali pa odpravimo sedanji sistem sploh ter na državo, ki si v državnem osnovnem zakonu z dne 21. decembra 1867 prilašča najvišjo oblast v vodstvu in nadzorstvu vsega šolstva. V obeh smereh se gibljejo v dr. zboru od raznih strank vloženi predlogi.

Vidi se, da na vseh plateh pripoznavajo nevedrnost sedanjega položaja in veliko nujnost skorajšnji odpomoči. Da stvar ne gre tako naprej, kakor bi radi prijatelji ljudskošolskega učiteljstva, dasi dregamo venomer, so krive deloma nezdružive razmere v našem parlamentu. Najenostavnejša predloga potrebuje nekaj polževih let, predno postane zrela za uzakonitev. Zastareli opravični red, izredno veselje do mnogo govorjenja, ki pa je namenjeno manje zbornici kakor domačemu časopisju, nekaj demagogije — vse to in še drugo ne dopušča nagle rešitve. Trikrat je treba premisliti testo v zbornici, v odsekih mu pridene novega kvasa, in tako premečkana stvar dobijo avstrijske narodnosti največkrat kot neužitno pecivo na mizo. Seveda je pa vsaka zadeva tudi »politična«. Četudi vsestransko pripoznavajo stvarno upravičenost tega ali onega predloga, se končno vsak klub vpraša, je li tudi s političkega stališča umestno, prepustiti predlog ali pustiti zavleči njega rešitev, dokler ne puste, da pade.

Takih zadržkov imamo iskati tudi na poti, ki jo hodijo predlogi za izpremembo § 55. in odnosno predlogi za odpomoči sedanjim mizeriji. Poleg naravnih neprijateljev

šol in učiteljstva, ki sede na skrajni levici zbornice na klopeh nemške krščansko-socialne stranke in v sredini na stolčkih slovenskega kluba, igra politika veliko svojo vlogo. V pošteved pride predvsem volja ali nevolja vlade, ki pod njo ždita zlasti poljski klub in nemški Nationalverband. To se je videlo pri znanem Pacherjevem predlogu, ki pravi: »V finančnem načrtu za prihodnje finančno dobo, je vsako leto ustaviti 20 milijonov kron v svrhu izboljšanja plač na javnih ljudskih in meščanskih šolah z izpričevalom o učiteljski sposobnosti nameščenih učiteljskih oseb. Ta znesek je porazdeliti na posamezne kronovine in dežele po razmerju števila definitivno nameščenih učiteljskih oseb.« — Finančni odsek je pritrdil predlogu. Ko pa je v zbornici imel priti na vrsto, so ga predlagatelji na pritisk vlade umaknili in izzvenel je v pohlevno resolucijo. Posmeh na eni in ogroženje na drugi strani sta bila glasna spremljevalca nemško-nacionalne retirade. Pa naj kdo trdi, da taki predlogi, ki že vnaprej kažejo na neuspeh, nimajo demagoškega namena! — Češkim Nemcem je bila poleg tega povod za nasprotovanje — svojemu lastnemu — predlogu domača politika. Kakor znano, so češki Nemci z obstrukcijo preprečili delovanje češkega deželnega zbora.

Upajo tem potom izsiliti od Čehov — risum teneatis — »ravnopravnost«. Z izstradanjem češkega ljudstva nameravajo to doseči. Pričakujejo med drugim, da bo tudi gladni češki učitelj pomagal omehčati češke politike, da bodo prizanesljivejši napram nemškim postulatam. Ako bi pa državni zbor s pomočjo fin. ministrstva učiteljstvo nasilil, potem je češkim Nemcem odvzeto eno najizdatnejših sredstev za pritisk na češke politike, ki bi potem lažje čakali na dobo, ko bo izstradano nemško ljudstvo zahtevalo od svojih voditeljev — odnehati od obstrukcije!

Jako nevarna nasprotnica določnejši obliki § 55. je — avtonomija, češ, to je izljučno zadeva kronovin in dežel, zategadelj ne dopuščajo nobenega vmešavanja s strani centralnega parlamenta. Naravnost neverjetna je ta argument, neverjetna zaradi tega, ker nastaja prav pri relativno tako neznatni zadevi kakor je izprememba dotičnega paragrafa. Ako so gospodje tako zagrizeni avtonomisti in nasprotniki centralizmu, potem se je mnogo bolj čuditi, da sploh posegajo centralni parlament in

sklepajo dan na dan zakone, ki posegajo v avtonomijo kraljestev in dežel. Tudi § 55. sedanje oblike krši avtonomijo, a vzlic temu ga respektirajo in uporabljajo, dasi po svoje. Avtonomistom na čelu so Čehi in Poljaki. Znano je, da je poslanec češki učitelj Konečný bil celo siljen odložiti mandat v šolskem odseku, ker je zagovarjal izpremembo § 55. Seveda se bodo tega stališča oklenili tudi poslanci drugih dežel zlasti oni, ki se ne bodo hoteli izdati kot — nasprotniki šole. Avtonomija — dober izgovor!

Predlagana izprememba § 55. se giblje skoro v vseh predlogih v tej smeri, da je minimalne prejemke, izpod katerih ne sme iti nobena dežela (šolska občina), odmeriti enako prejemkom c. kr. državnih uradnikov štirih spodnjih činovnih razredov v smislu vsakokratno objavljenih zakonitih določil. Tako n. pr. se nakratko glasi predlog nemškega Nationalverbanda, ki utemeljuje svoj predlog nekako s temi razlogi: »Velika razteznost določbe § 55. drž. ljudskošolskega zakona glede odmere učiteljskih plač je imela za posledico, da razne kronovine svoje učiteljstvo plačujejo različno. Te razlike pa ne moremo opravečati z razliko v cenah potrebščin, je marveč vzrok, da je v krogih učiteljstva velika nezadovoljnost. Nedostatek natančneje določbe v navedenem paragrafu je pa tudi vzrok, da so učiteljske plače v nekaterih kronovinah v ostrem nesoglasju s potroški za preživljanje, kakor bi bilo to primerno učiteljskemu stanu. To nesoglasje je tem ostrejšje, ker so bile učiteljske plače ponajveč normirane v dobi, ko cene življenjskih potrebščin niso dosegle one višine kakor danes. Zaradi draginje je neštivilno učiteljskih rodovin prišlo v stiske, katere odstraniti je neodložljiva dolžnost vzdrževalcev šole. Da se ugotovi gotova, vsakega samovoljnega tolmačenja svobodna podlaga učiteljskim prejemkom, da se hkrati spravi v sklad najmanjša mera letnih dohodkov z dejanskimi potrebščinami, zahteva učiteljstvo že leta in leta, da se ga v prejemkih izenači s c. kr. drž. uradniki štirih spodnjih činovnih razredov. Tako izenačenje ni samo opravičeno zaradi predizobrazbe, ampak tudi z ozirom na naporno stanovsko delo učiteljev. Več kakor tri petinke vsega učiteljskega osebja nima s 40. službenim letom niti plače, kakor je določena po najvišji stopnji X. čin. raz-

LISTEK.

† Edmund Lachainer.

Neizprosna smrt je zopet posegla med učiteljstvo: dne 8. marca t. l. je preminul Edmund Lachainer, strokovni učitelj na meščanski šoli v Postojni. Rajnik je bil učitelj-trpin, ki mu je le redkokdaj posijal žarek sreče na trnjevo pot življenja. Porodil se je leta 1852. v Ljubljani, in že v zgodnji mladosti ga je zadel prvi udarec usode. Njegova mati, ki je vodila gostilnico na Sv. Jakoba trgu, je izdihnila zadeta od roke morilčeve. Kako silno se je vtisnil ta prizor v dušo mladeniču — sinu, ki je prihitel prepozno na krvavo pri-zorišče! — Ko je Lachainer napravil maturo na ljubljanski realki, je vstopil kot prostovoljec k vojni mornarici. Pri vojakihi je ostal več let ter dosegel stopnjo častnika. Še zdaj na stara leta je kazal njegov moški odločni nastop nekdanjega vojaka, in zagorela njegova polt je še zdaj pričala, da je nekda prebrodaril veliko sveta pod žgočim solncem južnih krajev. Spričo bolezni pa je moral popu-

stiti naporno službo pomorščaka ter se je vrnil zopet v Ljubljano, kjer je dobil mesto asistenta na realki. Ker ni mogel nadaljevati svojih študij na vseučilišču, je napravil izkušnjo za ljudske šole in pozneje tudi za meščanske šole. Služboval je nato na ljudski šoli v Škofji Loki in v Kranju, kjer je tudi poučeval v risanju na tamošnji gimnaziji. A neprijazna usoda mu je zdaj zadala drugi silni udarec: njegovi ženi in dvema otrokoma (iz prvega zakona) se je omračil um. Kaj čuda torej, da je tudi mož sam skoraj podlegel pod silnimi udarci! Moral je začasno v pokoj. Ko se je drugič poročil, se je obrnil z Gorenjske na Notranjsko. Dobil je zopet službo učitelja v Senožečah, a odtod je prišel na nadučiteljsko mesto v Nadenjem Selu pri Št. Petru. Leta 1909. pa se mu je izpolnila iskrena želja, da je dobil mesto strokovnega učitelja na meščanski šoli v Postojni. Tu je nanovo oživel — kakor je sam rad naglašal — saj mu je bilo treba poučevati samo v tistih predmetih, za katere je imel posebno veselje in usposobljenost. Toda dnevi zadovoljnosti so prišli prepozno: preveč so že upognili viharji hrast, in ni se mogel več vzpeti pokonci.

Naduh, ki ga je že dolgo mučila, se je zadnji čas pridružil še vnetje oprsne mrene, in pod tem zadnjim udarcem se je zgrudil — za vedno.

Dne 10. marca so ga odnesli k večnemu počitku ob spremstvu vse šolske mladine in 28 učiteljev iz bližnjih krajev. Izprejema se je udeležilo tudi skoraj vse uradništvo in častno število postojnskih meščanov. Ob odprtem grobu je govoril poslovljne besede ravnatelj Josip Brinar, tovariši pevci pa so mu zapeli ganljivi žalostinki.

Tovariš Lachainer je bil izreden večšak v matematiki in risanju; še zdaj kot osivel mož je igranje reševal najtežje naloge iz višje matematike. Iz lastne marljivosti se je tudi izuril v mehaniki ter je — o priliki nekega poziva železniškega ministrstva — konstruiral bistroumno sestavljen stroj za avtomatično sklopljanje železniških voz. Toda njegov izum mu je prinesel samo zaslužen priznanje, a nobene koristi. Marljivo se je tudi ukvarjal s spisavanjem učne knjige o blagovnanstvu; toda delo je ostalo nedovršeno.

Veliko duševnih darov je naklonila stvarnica Lachainerju, a naložila mu je

tudi težko butaro nesreč in trpljenja. Pravo sliko o rajnem tovarišu si ohranimo, ako si napišemo v srca: umrl je talent-mučnik!

J. B.

Iz umetniškega sveta.

Koncerti Glasbene Matice v Ljubljani dne 7. in 9. marca 1913.

Po devetnajstih letih je hotela Glasbena Matica zbuditi spomin na svoje triumfalne dunajske koncerte in je segla v ta namen po takrat izvajani svetovno znani Dvořakovi baladi »Mrtvaški ženini«. Narodni pravljici o mrtvaškem ženinu je dal češki pesnik Erben pesniško obliko, dočim je Dvořak z njo ustvaril glasbeno delo izrednih lepot.

Vsebina: Noč. Ura enajst, vse že spi, le mlada deklica kleči pred podobo Matere božje in joka. Nima staršev, ne sestre ne brata, in ljubček je odšel ter tri leta ni sporočil, če še živi. Hipoma potrkala nekdo na okno. Prišel je ženin, da jo še nocoj odvede na svoj dom. Ona gre z njim. Pregovori jo, da vrže proč molitvenik, in »za deset milj sta naprej«. Pravtako molek in križec, spomin pokojne

reda. To razmerje med prejemki učiteljev in onimi c. kr. drž. uradnikov pa se bo še poslabšalo v škodo prvih, ko bodo državni uradniki dosegli vsestranski priznanje potrebno zvišanje temeljnih plač, odnosno aktivitetnih doklad. Z ozirom na to, da je dobra vzgoja mladine v javnih šolah v ujemnem interesu ljudstva ter da taka vzgoja prav bistveno zavisi od zadovoljnosti učiteljev in iz te izhajajočega veselja do stanu, ljudsko zastopstvo ne sme zamašiti ušes pravičnim željam, prihajajočim iz učiteljstva. V danem slučaju more tembolje storiti svojo dolžnost, ko se ne zahteva ničesar, kar v zakonu ne bi bilo že obljubljeno in gre dejanski samo za tolmačenje neke preveč raztezne določbe.

Nemški socialisti predlagajo to-le izpremembo § 55.: »Ureditev zakonitih službenih dohodkov učiteljev in način njihovih prejemkov je stvar deželne zakonodaje, pri čemer naj veljajo ta načela: 1. minimalni dohodki, izpod katerih ne sme iti nobena dežela, naj bodo tako odmerjeni, da posvete učitelji prvega razreda (učitelji) in učitelji drugega razreda (podučitelji) vso svojo silo svojem poklicu in morejo prvi po krajevnih okoliščinah tudi preživljati rodovino. Kot taki minimalni prejemki naj veljajo oni, ki pristojajo c. kr. drž. uradnikom XI., X., IX. in VIII. činovnega razreda, in sicer na prejemkih in aktivitetnih dokladah v smislu vsakokratnih ter v določnih krajih veljavnih zakonitih določil. Vsak učitelj in vsaka učiteljica z izpričevalom o učiteljski sposobnosti za ljudske šole mora — razen v disciplinarnih slučajih — najmanjše doseči prejemne stopnje c. kr. drž. uradnikov, za katerih nameščenje je pogoj, da dovrše srednjo šolo, s to-le službeno dobo; od pričetega 4. do dovršenega 9. službenega leta prejemne stopnje (plača in aktivitetna doklada) XI., od pričetega 10. do dovršenega 16. služ. leta prejemne stopnje X., od pričetega 17. do dovršenega 25. služ. leta prejemne stopnje IX. in od pričetega 26. do dovršenega 35. služ. leta prejemne stopnje VIII. čin. razreda. Ob zaračunavanju službene dobe je od službenih let, ki jih je prebil učitelj v javni šolski službi pred izpitom o učiteljski sposobnosti, všteti dve leti ter je v dveh ali več kronovinah prebito službeno dobo imeti za eno in nepretrgano. Najkasneje eno leto po izpitu o učit. sposobnosti mora slediti stalno nameščenje. Za učiteljstvo z učno sposobnostjo za meščanske šole je določiti primeroma višje prejemke. Ravnateljem, nadučiteljem in voditeljem je dovoliti višje prejemke ali pa posebne funkcijske doklade, katerih izmera se ravna po številu šolskih razredov. 2. Učitelji morajo svoje službene dohodke prejeti neposredno od šolske oblasti ter ne smejo pobirati šolnine. 3. O pravočasnem in pravilnem izplačilu prejemkov čuvajo in razsojajo šolske oblasti.«

Ta predlog, kakor tudi vsi drugi enaki predlogi imajo dobesedno isto utemeljevanje kakor prej navedeni predlog nemškega Nacionalverbanda. Skoro vsi predlogi so bili tudi vloženi istega dne, namreč 21. julija 1911. Takoj v enih prvih sej novoizvoljene zbornice. To je najboljši dokaz enodušnemu spoznanju upravičenosti in nujnosti zadeve. V zvezi temu spoznanju pa še do danes ni prišla iz odseka. Pasivna resistance vseh onih činiteljev, ki sem jih bil gori navedel. Upali smo, vsaj govorilo se je tako, da pride predlog v plenumu že v predvelikonočnem zasedanju na vrsto. Delati hočemo na to, da pride na dnevni red vsaj pred poletnimi počitnicami — ako ne bo rešen na drug način.

Kakor namreč že omenjeno, merijo zopet drugi predlogi na to, da bi država prevzela ali v celoti ali vsaj deloma stroške za vzdrževanje ljudskega šolstva. Nekaj takega je nameraval uvodoma omenjeni Pacherjev predlog, da država pri-

spenja vsako leto 20 milijonov za zvišanje učiteljskih plač, in nekaj takega namerava tudi predlog poslancev slovensko-hrvaškega kluba, ki hoče § 62. leg. cit. izpremeniti v tem smislu, da prispevajo država k zgradbam in vzdrževanju šolskih poslopij!

Zaradi kurioznosti naj ob tej priliki omenjam, da so poslanci hrvaško-slovenskega kluba vložili predlog na noveliranje drž. ljudskošolskega zakona iz l. 1869 v smislu teh-le načel: »Nad štiridesetletje trajajoča veljavnost drž. ljudskošolskega zakona iz l. 1869 ni prav jasno izkazala samo prednosti, ampak tudi nedostatke in škodo, ki je kmetišskemu prebivalstvu posebno občutna. Izkušnja uči, da omenjeni zakon ni mogel izpolniti od vseh ljudskih plasti pričakovanih in upravičeno zahtevanih ugodnih uspehov z ozirom na splošno ljudsko izobrazbo. Temeljito noveliranje tega zakona z uvaževanjem onih načel, ki se ozirajo na vedno naraščajočo potrebo strokovne izobrazbe tako raznolikih ljudskih stanov iz mest in z dežele, je torej ne samo želeni, ampak je za deželo nujna potreba. Za vse kmetiško prebivalstvo, tako kmetiškega stanu kakor tudi mest po deželi, pridejo ob izpremembi ljudskega šolstva zlasti v poštev ta načela: 1. pričetek šolske obveznosti je določiti z dovršenim 7. letom otrok; 2. šolsko obveznost je določiti na polnih šest let. Zato pa je popolnoma opustiti one za otroke in za šolo tako kvarne olajšave za šolski obisk v poletnem času; 3. v ljudskih šolah na deželi, kjer to zahtevajo učne potrebe, gospodarske razmere prebivalstva, pota in vremenske razmere šolskega okraja, je na prošnjo občin ali krajevne šolske oblasti uvesti polnevni pouk; 4. na šolah po deželi je učni načrt tako izpremeniti, da se v zadnjih dveh letnikih uvede pouk o kmetijstvu na način, kakor je primeren starosti in pojmovanju otrok; 5. učni načrt na učiteljskih je razširiti in izpolniti v tej smeri, da bodo učne osebe usposobljene, da morejo vsaj v glavnih panogah kmetijstva podati osnovne nauke; 6. po dovršeni šestletni šolski obveznosti mora slediti dveletni obvezni nadaljevalni pouk, ki temelji na razmerah po deželi in na potrebah stanov istotam; 7. primerne učne knjige kakor tudi druga, kmetišskemu pouku potrebna učna sredstva je oskrbeti pravočasno. Tega predloga poslanec učitelj Jaklič ni podpisal!

V finančnem odseku so bile v razpravi nove davčne predloge, ki naj imajo tudi namen, odpreti deželam novih virov dohodkov. Te dohodke pa je porabili — tako je splošna misel, dasi — žal, nikjer ni izražena — v prvi vrsti za regulacijo in zvišanje učiteljskih plač. Ko se je stavil določen predlog, da so dežele uprave zavezane, da iz drž. davkov preodkazane dohodke uporabijo predvsem v korist zvišanja učiteljskih plač, so ta predlog v odseku z veliko večino — odklonili. Tu so se avtonomistom z neznanskim veseljem pridružili vsi neprijatelji šolstva, pa so se udarili na prsi, češ, da odklanjajo predlog iz — avtonomističnih ozirov. Poudarjam to, ker mi je organ S. L. S. po mojem govoru o volilni kompaniji v Trzinu očital, češ, da nastopam proti interesom učiteljstva, ko sem grajal slovenske »ljudske« zastopnike, ki se pehajo za novimi, zlasti meščansko obremenjujočimi davki, češ, iz dohodkov teh davkov bomo zvišali učiteljske plače. Čemu so pa potem v finančnem odseku odklonili predlog, ki je imel le namen zagotoviti, da se iz drž. davkov preodkazani zneski resnično porabijo v korist učiteljstvu in ne morda za kak drug namen? Ako imajo resno voljo in res tak namen, kakor ga razglašajo, potem ni bilo nobenega povoda, protiviti se predlogu, ki naj le ugotavlja ono voljo in namen.

Bojim se, da so razlogi, ki z njimi zastopniki dežel zahtevajo višje preodkazane

zneske iz drž. davkov v svrhu regulacije učiteljskih plač, za mnoge izmed njih le z vso reservatno mentalno izrečene besede, le vada za vlado na eni strani, da bi privolila v tem višjo kvoto, in za ljudstvo na drugi strani, da bi tem rajše gutiralo nova bremena. To so čutili mnogi odsekovi člani, ker so po poslancu dr. Rennerju stali drugi predlog: »Finančni odsek preide preko Steinwenderjevega predloga glede preodkazov deželnim zakladom na dnevni red«, zaeno je predlagatelj predložil načrt, da preodkazi deželnim zakladom iz drž. sredstev prejenjajo ter da prevzame državni proračun nase del izdatkov za šolo v drž. zboru zastopanih kronovin in dežel. (Zakon o dotaciji za šolo). Iz zvišanih davkov tekoči dohodki se stekajo v državno blagajno. Zato prevzame le-ta z v zakonu določenimi pogoji plačilo polovice prejemkov in pokojnin v vsaki deželi stalno nameščenih učiteljev ljudskih in meščanskih šol. Ta dotacija za šolo se izvrši šele tedaj, kadar je deželni zbor učiteljske plače tako uravnil, da se v primerem roku izenačijo s prejemki drž. uradnikov enajstega do osmega činovnega razreda. To izenačenje se more izvršiti stopnjama, in sicer tako, da se tam, kjer prejemki učiteljstva za onimi drž. uradnikov ne zaostajajo več kakor za eno petinko, izvrši uravnavanje tekom enega leta; kjer zaostajajo za več kakor eno petinko, tekom 3. let kjer zaostajajo za več kakor eno tretjino, tekom petih let. Prvo zvišanje se mora izvršiti vsekakor tekom pol leta po uveljavljanju zakona, ker inace dežela izgubi pravico do dotacije za šolo. Časovno napredovanje v činovnih razredih učiteljskih oseb je urediti enako kakor za drž. uradnike. V izravnavo izpadka v deželnih dohodkih zaradi prenehanja preodkazov in le teh nadomestitve z dotacijo za šolo je v državni proračun vpostaviti 10 milijonov kron. (Zaklad za izravnavo bremen.) Porazdelba letnih donoskov iz tega zaklada na deželne zaklade se izvrši s posebnim zakonom.«

Tudi ta predlog je večina — odklonila. Pride v zbornico kot manjšinski predlog, vendar ga tudi v zbornici ne čaka drugačna usoda. Vzrok že opisane razmere. Predlog je za sedanje čase in za sedanje ljudi revolucionaren. Prepričan sem pa, da pride kdaj čas, ko se bo obravnaval in sprejel predlog s še radikalejšimi načeli, kakor je nanje zgrajen Rennerjev predlog. To je ona druga smer, ki naj se v njej giblje reformacija: podreti sistem, v smislu katerega imej vlada vso veliko besedo, — plačaj pa nič.

Saj po svojem bistvu tudi dejstvo, da je namen preodkazom iz sedaj nameravnega zvišanja davkov — vsaj opravičujejo to zvišanje tudi s tem razlogom — med drugim tudi ta, da se dotirajo dežele v svrhu regulacije in zvišanja učiteljskih plač — to dejstvo ne pomenja nič drugega, kakor da hoče država prispevati k izdatkom za ljudsko šolstvo. Expressis verbis sicer tega ne povedo, celo izogibljajo se taki izjavi, vendar faktum sam po sebi nam pove, da ni več daleč čas, ko bo faktum dobil obliko zakona. De lege ferenda!

Dežele dobijo iz zvišanja davka na žganje in osebne dohodnine lepe milijone. Lahko bodo torej vršile svojo dolžnost, samo ako bodo hotele.

Pri osebnih dohodnini (zakon od 25. oktobra 1896, št. 220 drž. zak.) upajo na višje dohodke v treh smerih: zvišajo se davčni postavki od dohodkov od 10.000 K dalje, uvede se davek za neoženjence in obligatorični vpogled v trgovske knjige. Davka za neoženjence (Junggesellensteuer) pa ne bodo plačevali samo neoženjenci ali sameci, ampak tudi zakonci brez otrok ali samo z enim otrokom. Davek pričenja šele ob dohodkih 2400 K na leto. Podrobnosti in izjem tu ne bom navajal, ker ni mesta za to.

V smislu določb čl. XII., odst. 4., prej navedenega zakona se iz osebne dohodnine preodkazi deželnim zakl. 12,81% realnih davkov. Ti davki so n. pr. za leto 1913 proračunani z zneskom 474.840.000 kron, torej dobe dežele 22.397.000 K, in sicer vsaka dežela po istem odstotnem postavku, to je 12,81% na vsako deželo pripadajočih realnih davkov.

Večjega pomena za okrepčanje deželnih zakladov je zvišanje davka na žganje in brez tega zvišanja deželam pripadli preodkzi.

Iz davka na žganje reflektuje država zase čistih 78 milijonov, kar je čez to vso to prepušča država deželam. Računamo, da bo zaradi zvišanja tega davka preostalo za dežele od 54 do 60 milijonov kron na leto, dočim so doslej dobivale mnogo manj. Za l. 1913 je n. pr. od teh preodkazov še proračunanih samo 21.100.000 K.

Po novem preodkaznem zakonu se porazdeli na dežele 35 milijonov po ključu iz zakona od 8. jul. 1901, št. 86 drž. zak., in pride od tega zneska n. pr. na Kranjsko 4.5253 del, to je 1.585.855 K; 10 milijonov se porazdeli po ključu števila prebivalstva po ljudskem štetju l. 1910, na Kranjsko pride

1.8409 del, to je 184.090 K; zadnji 9 milijonov (ako znaša na dežele pripadli del 54 milijonov) se porazdeli po čistem konsumnem ključu in pride potemtakem na Kranjsko 1.6851 del, to je 151.659 K, od 15 milijonov (ako znaša ves preodkaz 60 milijonov) pa 252.765 K. Kranjska torej dobi pri 54 milijonih 1.919.604 K, pri 60 milijonih pa 2.020.710 K samo iz državnega davka na žganje. To je že lep dohodek in v primeri z dosedanjimi dohodki iz tega davka tako močno ojačenje deželne blagajnice, da se deželni zbor lahko takoj loti najbolj perečega vprašanja: regulacije in zvišanje učiteljskih plač. To tembolj, ker je računati, da se bodo omenjeni višji dohodki že letos stekali v deželne blagajnice. Tu ni nobenega izgovora in nobenega odlašanja več. S sprejetjem »malega« finančnega načrta bomo poslanci storili več kakor svojo dolžnost, ker bomo zlasti meščanski poslanci osobito glede reforme osebne dohodnine za marsikatero določbo glasovali contre coeur; toda hočemo na eni strani omogočiti zakonitev službene pragmatike za drž. uradništvo, ki jo z malim finančnim načrtom veže junktum, in hočemo na drugi strani dati deželam višjih dohodkov — prav zaradi učiteljstva.

Dežele imajo sedaj realno podlago za ureditev učiteljskega finančnega vprašanja. Sodim, da uprav zategadelj sedaj niso sklicali kranjskega deželnega zbora, ker čakajo zakonitve drž. finančnih predlog, ki bo zaradi njih deželni proračun dobil vse drugo lice. Potem pa naj deželni odbor vendar enkrat dokaže svojo socialno ljubezen ter naj v prvi letošnji seji deželnega zbora predloži učiteljske prejemke zadevajoči zakonski načrt! Mogoče, da se to zgodi že z ozirom na deželnozbornske volitve, ki so drugo leto; mogoče pa tudi, da bodo učiteljstvo potolažili z izrazom svoje platonske ljubezni ter učiteljstvu kakor Tantalu predložili okusno jed, pa le s pogojem, ako... Saj veste, draginske doklade! Pa naj bo tako ali tako, dolgo ne bodo več mogli odlašati, že z ozirom na sosedne dežele ne, ki bodo brez dvoma neodoljivo storile svojo dolžnost. V kakšni izmeri se bo izvršilo zvišanje plač, danes seveda ne moremo vedeti. Tudi v tem pogledu bodo po mojih mislih vse dežele morale meriti z enakim vatlom. Zato pa v državnem zboru ne bomo pustili izpred oči izpremembe § 55.

Prijatelj mi učitelj nosi v dobrih in slabih svojih časih na jeziku geslo: Sursum corda! Tudi jaz vam tako pravim!

Draginja!

Dopis z Goriškega.

Tako ori dandanes enoten glas, ki je popolnoma opravičen. Ako pogledamo natančno, vidimo, da pri vsakem blagu višajo fabrikanti cene. Torej cene rastejo rapidno; pri nekaterem blagu 50 in še celo po 100%. Zato pa vsakemu stanu povišajo plačo bodisi v obliki doklad, remuneracij, daril ali pa celotne plače, kar je povsem opravičeno. Zakaj ako poviša država davke, je prisiljen tudi kmet povišati cene svojim produktom, fabrikant svojim izdelkom in končno mora delavec zahtevati večjo mezd, ker drugače ne more živeti. Tedaj pri vsakem stanu s pristojnih mest upoštevajo draginjo. Pri tem pa je edini učiteljski stan izvzet. Ta naj živi z istimi dohodki kakor, pred 35 leti, ko so bila živila 50—100% ceneja! Tako pač hočejo brezsrčni in preobestni gospodje. In zadolženo ter izstradano učiteljstvo se komaj za silo ohranjuje pri življenju! Čakaj na milostni ukaz: Pogini! — Sicer tja pa sem pristransko posipljejo par tisočakov z motivacijo, da so blagajnice prazne. To je pač zrno soli v potok grenkih solz! In ravno v tem stanu je redek kot Halejev komet tisti, ki bi ne bil bil že podpisan na zadolžnici, menici ter na podobnih lepih papirčkih, o čemer jasno dokazujejo suha dejstva: Brus in dr. žalostnega spomina za sedanjo vlado. Ta madež bo zapisan v zgodovini do vekomaj, ki se ne da izbrisati z nobenim sredstvom.

Tako daleč smo že prijadrali v prosvetljeni dobi — v 20. stoletju.

Sicer poudarjajo na pristojnih mestih, da je treba ljudski šoli nujne odpomoči! Toda ravno tam ostantativno pozabljajo na — fakt. Mislijo: »Ker je pri nas že vse po starem in nazadnjaško, pa naj bo še šola in učiteljstvo! Zraven pa imamo izdatnejše ribarenje med ljudstvom in bolj polne kase, iz katerih moramo itak že sami jemati mnogo zase!«

Ako bi ti visoki gospodje res tako ne mislili, bi morali vedeti vsaj to: »Stroj brez masti ne more voziti naprej.« Menda dovolj jasno! Tako vozijo na Goriškem! X.

Agitirajte za svoje glasilo!
Pridobivajte mu novih naročnikov!

matere. »Dvajset in trideset milj sta že naprej.« Dospeta pred pokopališče. On skoči prvi čez zid, dekle zbeži preplašeno v mrtvašnico, kjer leži mrlič. Zunaj se čuje ropot in klopotanje mrtvaških strahov. Hudi duh zbija po vratih, mrlič trikrat izpregleda in nazaj zaspi. Dekle prestrašeno kliče Marijo na pomoč, njen drug izgine. Ko pridejo navsezgodaj ljudje k maši, vidijo v odprtem grobu gole kosti, dekle pa je srečno rešeno, ker se je izročilo Bogu.

Dvořakovo glasbo smo v Ljubljani že večkrat upravičeno občudovali. Ne pozabimo nikdar prekrasne opere »Rusalka«, ki je pod Talichovim odličnim vodstvom očarala vse ljubljanske ljubilce glasbe. Tako je tudi »Mrtvaški ženin« vzorno glasbeno delo v celoti in posameznostih. Dvořakova invencija je čudovita. Bodisi lirski bodisi dramatiški mesta so izredno posrečena, njegov orkester je sijajen in hkratu izvrsten ilustrator. Delo pa zahteva sposobnih izvajalcev, in predvsem gre v tem oziru pohvala številnemu Matičnemu pevskemu zboru, ki je z navdušenjem precizno odpel zborovske dele.

Kar se posameznih glasov tiče, dam prednost sopranu in basu pred ostalima glasoma. Tudi iz letos silno razdrapanega orkestra je izzvil, kar se sploh da, koncertni vodja prof. Hubad, ki je naštudiral balado z njemu lastno natančnostjo. Čast mu!

Edini slovenski tenorist Rijavec, ki vsi nanj stavimo najlepše nade, je podal ženina v vsakem oziru pohvalno. Križaju so dali prehudo nalogo. Rešil jo je častno, dasi je moral peti basovsko in basbaritonsko partijo. Koroščeva, primadona zagrebškega gledišča, je pela sopransko partijo, ima prijeten glas temnega timbra. V začetku je zadovoljila, pozneje pa bi ji nekoliko temeljitejše znanje partije ne bi bilo škodilo. Lovšetova bi bila bolje pogodila.

Prijatelji glasbe so Unionovo dvorano na obeh koncertih docela napolnili. Poleg raznih častnih gostov sem opazil mnogo duhovščine z dežele, ki bolj uvažuje Matično kulturno delo kot uredništvo nekega lista, ki noticam za Matične priredbe dosledno striže peruti. — Uspeh koncertov je bil velik. — ec.